

3) február 19. Anglia és Franciaország 10–15. században (Kiss G.)

3) **február 19.** Anglia és Franciaország 10–15. században (Kiss G.)

II. Fülöp Ágost (1180-1223, francia király, Kapeting dinasztia, uralkodása idején kerül Franciaországhoz Normandia, Anjou, Maine grófságok, 1214-ben győzelmet arat rivalisa, I. János angol király felett Bouvines-nál)

IX. Szent Lajos (1126-1270, francia király, Kapeting dinasztia, uralkodása idején megszerzi III. Henrik angol királytól Aquitánia nagy részét (a Guyenne-i Hercegség kivételével, kétszer is vezet keresztes hadjáratot, Párizsban nevéhez fűződik a Cité kiépítése, a Sainte-Chapelle megalapítása),

XI. Lajos (1461-1483), francia király, Valois dinasztia, uralkodása idején, a százéves háború után számos korábbi angol és burgund kézen levő területet szerzett vissza, különösen Merész Károly burgund hercegtől, uralkodása idejére esik a francia főurak lázadásainak leverése, a gallikán egyház megerősítése

Hódító Vilmos (1066-1087), normandiai herceg, 1066-ban Hastingsnél legyőzi az angolszász hadsereget, és ezt követően fokozatosan csapataival megszállja Anglia déli és középső részét, a normann dinasztia alapítója

I. Edward (1272-1307), angol király, a Plantagenet dinasztia tagja, uralkodása idején foglaltak írásba egy sor szokásjogi elemet, Edward idején folytatódott a parlament intézményének fejlődése, 1295-ben üet össze az ún. „minta parlament”, ahol első alkalommal vettek részt lovagok (2/county) és a közösségi képviselők (2/borough). 1282-1284 között meghódította Wales területét, amely így Anglia része lett, hasonló, ellenben sikertelen kísérletet tett Skócia meghódítására is. Folytatta apja, III. Henrik csatározását a rivális Kapeting uralkodókkal, III. és IV. Fülöppel.

II. Henrik (1154-1189), angol uralkodó, a Plantagenet dinasztia tagja, uralkodása idején jelentősen megerősödött a királyi hatalom. Az Anjou és Maine grófságok mellett (atyai örökség), ő uralta Normandiát is, és 1152-ben házasság útján kiterjesztette befolyását Aquitániára is (Aquitániai Eleonóra), így 1154-ben, amikor Anglia királya lett, jelentős kontinentális birtokokkal is rendelkezett („Plantagenet birodalom”). Kiterjesztette befolyását az egyházra is, a főpapi kinevezések, áthelyezések és az egyházi bírások tekintetében is a király akarata érvényesült: a királyi kincstár kezelte az ürsedesésben levő egyházi tisztségek jövedelmeit, az egyházi bírásokban jelentős szerep jutott a királyi igazságszolgáltatásnak (1164, clarendoni konstitúciók). Ezen intézkedések miatt romlott meg a viszonya korábbi bizalmi emberével, Thomas Beckettal (Becket Tamás), akit immár canterbury-i érsekként a király négy lovagja ölt meg 1170-ben az érseki székesegyház főoltáránál. Ebben és a fiaival folytatott konfliktusban rendszeresen támogatói szerepet játszottak a rivális francia Kapeting uralkodók (VII. Lajos /1137-1180/, II. Fülöp Ágost /1180-1223/).

IV. (Szép) Fülöp (1285-1314), francia uralkodó, a Kapeting dinasztia tagja, más néven a Vaskirály. Uralkodása során folytatta apja, III. Fülöp terjeszkedő politikáját, elsősorban a gazdag Flandriai Grófságot, illetve Aquitánia még angol kézen levő részeit kívánta megszerezni. Ezzel kapcsolatban került konfliktusba első alkalommal VIII. Bonifác pápával, miután a király az egyháziak és különösen a pápa kifejezett beleegyezése nélkül tartott igényt a hagyományos pénzbeli segélyre (subsídium). Elterjedt, de téves nézet, miszerint a király megadózta a papságot. A konfliktus oka a konszenzus kérése volt, nem maga a segély intézménye. VIII. Bonifác erélyes fellépésének köszönhetően (1296, Clericis laicos bulla) a király beleegyezett a hozzájárulás kikérésébe, így a béker – rövid időre – helyreállt, olyannyira, hogy 1297-ben VIII. Bonifác avatta szentté Fülöp nagyapját, IX. Lajost. 1301-ben a konfliktus kiújult Pamier püspökének letartóztatása és perének a királyi bíróság előtti tárgyalása miatt, ami sértette az egyháziak bíraskodási kiváltságát (egyházit csak egyházi

bíróság előtt perbe fogni, privilegium fori). VIII. Bonifác e konfliktus során adta ki híres *Unam sancta* kezdetű bulláját (1302), amelyben kifejtette, hogy az egyházi, a pápai hatalom a világi (királyi) felett áll. Ezt egy kora középkori tétel, az ún. két kard elmélet segítségével magyarázta, ti. a két kard jelenti az egyházi és a világi hatalmat, és mindkettő a pápa kezében van. A kora középkor felfogása szerint az egyik kard a királyé és együtt kormányozzák a világot. Így tulajdonképpen a konfliktus az invesztitúra küzdelmek sorába tartozott. A konfliktus során a kiátkozással (excommunicatio) és egyházi tilalommal (interdictum) szemben IV. Fülöp kancellárja, Guillaum de Nogaret útján erőszakkal próbálta a helyzetet megoldani (1303. szeptember 7., anagni merénylet), az itt elszenvedett sokk miatt VIII. Bonifác nem sokkal később meg is halt. A pápával folytatott csatározás során Fülöp kikérte az ország főpapjainak és világi előkelőinek tanácsát 1302-ben. Ezt szokás – tévesen – az első francia rendi gyűlésnek nevezni, de nem volt az, hiszen a véleményt a király kérte ki, nem volt testületi fellépés, vagy jogi kompromisszum az uralkodóval. IV. Fülöp a kiterjedt háborúskodás miatt fenyegető pénzügyi válság megoldására pert kezdeményezett a királyi jövedelmeket is kezelő Templomos Lovagrend ellen 1307-ben. V. Kelemen pápa segítségével a legtöbb franciaországi rendtagot letartóztatták és vallatással állítólagos tetteik beismerésére vették rá őket, végül az 1311-1312-es vienne-i zsinat feloszlatta a rendet, az utolsó nagymestert, Jacques de Molay-t pedig 1314-ben eretnekként máglyán kivégezték. A rend tagjainak többsége egyébként átlépett a Johannita Lovagrendbe, birtokaik jelentős részét is ők kapták meg. Fülöp uralkodásának végét még beárnyékolta a trónöröklést is befolyásoló családi „affér”, a tours-de-nesle-i eset, amikor is a király menyeit házasságtörés vádjával börtönbe zárták, ketten ugyan megmenekültek, de a legidősebb fiú, a későbbi X. Lajos felesége meghalt a börtönben, így kénytelen volt új feleséget keresni, aki a magyar I. Károly húga, Magyarországi Klemencia lett. Ennek ellenére IV. Fülöp halála (1314) után válságba került a dinasztia, hiszen évszázadok óta először az aktuális uralkodót nem fia(i), hanem öccse(i) követték a trónon, míg végül 1328-ban a egyenes fiúágon ki is halt a Kapeting dinasztia.

csaták:

Poitiers (732, 1356), Crécy (1346), Hastings (1066), Bouvines (1214), Lewes (1264), Azincourt (1415), Nancy (1477)

Fogalom:

bank: pénzváltó pult

gentry: angol köznemes

manufaktúra: bér munkásokat foglalkoztató üzem

interregnum: uralkodó nélküli időszak

Danelaw: a dán jog földje Angliában

danegeld: dán pénz, ami Anglia első adója volt

Magna Charta: Földnélküli János által 1215-ben kiadott Nagy Szabadságlevél

Oxfordi Províziók: III. Henrikre kényszerített, a hatalmát korlátozó pontok Angliában

Egyetemek: Oxford (12. század), Cambridge (13. század), Salamanca (13. század)

Becket Tamás meggyilkolása: 1170; Rózsák háborúja: 1455-1485, normann hódítás: 1066,

Wales meghódítása: 1282, oxfordi províziók: 1259

Burgundia: Merész Károly halála: 1477; Arras-i egyezmények (1435, 1482)

Franciaország: Normannok betelepítése: 911; bouvines-i csata: 1214, bourges-i ediktum: 1438, első „rendi gyűlés”: 1302

Itália: Lodi béke: 1454; A normannok elismerik a pápa hűbéruraságát: 1059; Sziciliai vecsernye: 1282